

Asia: VN/13605/2023 ja VN/13604/2023

Kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta ja hyvinvointialueiden rahoituksesta annettujen asetusten muuttaminen (siirtolaskelmien tarkistaminen)

Kysymykset

1. Yleistä ehdotuksesta ja sen tavoitteista.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuuksien tarkastelu on tässä yhteydessä perusteltua ja sen tavoitteet oikean suuntaisia. Hyvinvointialueen synnyttämisen jälkeistä kuntien peruspalvelujen rahoitusjärjestelmää ei kuitenkaan saada pienillä korjauksilla kuntoon, vaan koko rahoitusjärjestelmä on uudistettava mahdollisimman pian ja työ käynnistettävä jo kuluvan vuoden aikana.

Kunnat lausuivat voimakkaasti jo hyvinvointialueen lakiesitysten ollessa lausunnolla siitä, että vain vuosien 2021 ja 2022 tarkastelu valtionosuusjärjestelmän kohdalla johtaa suuriin ongelmiin, mutta tätä seikkaa ei valmistelussa ja lainsäädännössä otettu huomioon. Nyt tilanne johtaa siihen, että kuntien välille syntyy perusteettomia ja suuria rahoituseroja peruspalvelujen turvaamisessa ja käytännössä pääosa kunnista aivan suurimpien kaupunkien ja niiden lähikuntien ulkopuolelta joutuu toteuttamaan mittavia talouden sopeuttamistoimenpiteitä ja leikkaamaan menoja muun muassa koulutuksesta ja sivistyksestä.

Hyvinvointialueiden synnyttämisen kohdalla yksi suurimmista virheistä tehtiin siis uudistuksen rahoitusjärjestelmää luotaessa. Siksi nyt lausunnolla olevaa ehdotusta ja sen tavoitteita tulisi laajentaa ottamaan huomioon myös esimerkiksi aiempiin vuosiin peilaten poikkeuksellisen suuri erikoissairaanhoidon menojen kasvu, mikä esimerkiksi Keski-Suomessa on toteutunut.

Julkisuudessa on esitetty kuvaa ”kuntien alibudjetoinnista sote-menojen kohdalla”, kun kyse pikemminkin on ollut – ainakin Keski-Suomessa – erikoissairaanhoidon kulujen hallitsemattomasta kasvusta, mikä on johtunut osin siitä, ettei viimeisten kahden vuoden aikana sairaanhoitopiirin laatimia talousarvioita ole ollut edes tarkoitus sairaanhoitopiirissä noudattaa. Ja osin siitä, että uuden sairaala Novan käyttöönotto on tuonut merkittäviä kertaluonteisia kustannuksia, mikä sairaanhoitopiirin omissa asiakirjoissakin on tuotu esille. Sairaanhoitopiirin alijäämät ovat siis Keski-

Suomessa olleet poikkeuksellisen suuria, mikä on aiheutunut toimintamenojen aiempaa suuremmasta kasvusta.

2. Huomioon otettavat erät.

Ovatko kunnan peruspalvelujen valtiosuosusetuksen luonnoksessa mainitut oikaistavat erät (2 momentin kohdat 1-6) perusteltuja ja niiden huomioon ottamisen tapa mielestänne tasapuolinen kuntien välillä?

- 1. takautuvat pelastustoimen varallaolokorvaukset**
- 2. sote- ja pela- kuntayhtymien takautuvat alijäämät ja ylijäämät**
- 3. kunnan kirjaamatta jättämä osuus sote-kuntayhtymän alijäämästä**
- 4. sote- ja pela-kuntayhtymien ylijäämän palautus ja alijäämän kattaminen**
- 5. muiden sote-yhteistoimintaorganisaatioiden ja pelastuslaitosten 2-4 kohdissa tarkoitettu ylijäämän palautus tai alijäämän kattaminen**
- 6. palveluluokille kirjatut sote- ja pela -toimitilojen ja kiinteistöjen luovutusvoitot ja -tappiot sekä osakkeiden ja osuuksien luovutusvoitot ja -tappiot**

Kyseiset oikaistavat erät ovat sinällään perusteltuja, mutta ne eivät riitä turvaamaan kuntien rahoituksen oikeudenmukaisuutta. Nyt tehdyn rahoitusuudistuksen

lähtökohtana vain kahden vuoden ajanjakson tarkastelu määrittelemään yhden keskimääräisen vuoden sote-menoja ja muita menoja sekä verotuloja oli jo lähtökohtaisesti liian lyhyt. Tämä johti ainakin Keski-Suomessa sairaanhoitopiirin toiminnassa piittaamattomuuteen talousarviossa määritellyistä taloudellisista tavoitteista vuosina 2021 ja 2022 – osin kulujen nousuun vaikuttivat myös sairaala Novan käyttöönoton kertaluonteiset muutuskustannukset.

3. Onko mahdollisesti jokin muu merkittävästi laskelmia vääristävä erä?

Keski-Suomessa sairaanhoitopiirin toimintamenojen kasvu oli vuonna 2020 jo 3,2 %, huomattavasti kuntien muun toiminnan keskimääräistä kasvua voimakkaampi. Vuonna 2021 kasvu oli peräti 7,8 % ja sen päälle toimintamenot kasvoivat vuonna 2022 vielä 4,6 %. Kiinteän kuntalaskutuksen (kuntien maksusuodet on Keski-Suomessa lyöty lukkoon talousarviossa) sairaanhoitopiirissä tämä johti 7 miljoonan alijäämään vuonna 2020. Vuonna 2021 alijäämää syntyi 26 miljoonaa ja vuonna 2022 40 miljoonaa.

Osin alijäämän syntyä on perusteltu uuden sairaala Novan muutostöillä ja samalla sairaanhoitopiiri on perustellut kulujen nousun tasaantuvan ja toiminnan tehostuvan jatkossa juuri uuden sairaalan mahdollistamien toimintamuutosten kautta. Tämä tarkoittaa sitä, että kunnat ovat maksaneet hyvinvointialueelle uuden sairaalan muutostyöt ja kärsivät siitä pysyvästi valtiosuosuksissaan.

Hyvinvointialue sai puolestaan sekä uuden tehokkaan sairaalan, jonka muutokustannukset on jo maksettu, käyttöön – ja vielä kertaluonteisten muutokustannusten kohdistuessa kunnille vuosina 2021 ja 2022 tulevaisuudessa osan kunnille käytännössä kuuluvista valtionosuuksista.

Keski-Suomessa olisikin erikoissairaanhoidon vuosien 2021 ja 2022 kuluista poimittava eron ne kustannukset, jotka syntyivät sairaala Novan muutokustannusten kautta, koska ne vääristävät kuntien ja hyvinvointialueen rahoitusta suuresti tulevaisuudessa kunnille epäedulliseen suuntaan. Keski-Suomen kunnat menettävät nyt rahoitustaan siksi, että ovat jatkaneet päämäärätietoisesti erikoissairaanhoidon paremman tulevaisuuden luomista Keski-Suomeen tiedossa olleesta hyvinvointialueudistuksesta välittämättä.

On epäoikeudenmukaista, jos maakunnassa, jossa soteen on tulossa olevasta hyvinvointialueudistuksesta huolimatta satsattu ja tehty muutokuluineen kallis investointi (sairaala Nova), kaikki kunnat kärsivät tehdystä kehitystyöstä taloudessaan tulevaisuudessa. Ja ne maakunnat, joissa kuluja on leikattu ja tulevaisuuteen ei ole panostettu hyötyvät puolestaan siitä.

Tämä edellä kuvattu vääristävä erä tulisi siis nyt ottaa myös huomioon.

4. Vaikutuksen merkittävyyden arviointi.

Kuntakohtainen tieto oikaistaisiin ainoastaan silloin, jos kyseinen tieto vääristää merkittävästi yksittäisen kunnan tai hyvinvointialueen rahoitusta. Merkittävänä pidettäisiin vaikutusta, joka olisi vähintään noin 30 euroa asukasta kohden laskettuna. Onko oikaisun kynnyks mielestänne oikea?

Oikaisun euromääräinen raja on tarpeettoman suuri. Kuntaliitto on linjannut asiasta perustellusti siten, että jos tarkistus koskee vain osaa kuntia tai vain osaa euromääräisistä vaikutuksista, niin on iso riski, että tasapuolisuus kuntien välillä ei lisäännä vaan päinvastoin epäoikeudenmukaisuus kasvaa.

5. Menettely. Näkemyksenne ehdotetun oikaisumenettelyn toimivuudesta (kysely kunnille ja kuntayhtymille=hyvinvointialueille, muut saatavissa olevat selvitykset ja tiedot, siirtolaskelmaluonnos ja sen kommentointimahdollisuus)?

Oikaisumenettely voidaan varmasti toteuttaa ehdotetulla tavalla, kunhan VM käy läpi kaikkien kuntien tilinpäätökset läpi kummankin siirtolaskelmavuoden osalta.

6. Muita huomioita.

Lausunnolla oleva ehdotus osoittaa herätyn siihen, että rahoitusjärjestelmä ei nykyisellään toimi oikeudenmukaisesti. Nyt ehdotuksessa esitetyt toimenpiteet onnistuessaankin saattavat poistaa vain joitain epäkohtia. Käytännössä kuntien rahoitusjärjestelmä kaipaa täydellistä uudistamista ja sen varmistamista, että lapsilla ja nuorilla on joka puolella Suomea mahdollisuus laadukkaaseen ja monipuoliseen opetukseen ja varhaiskasvatukseen, infra ei rapistu ja ihmisten hyvinvoinnin turvaamiseenkin on resursseja. Nyt luotu rahoituspohja kunnille ei sitä suurella osalla Suomea enää

tulevaisuudessa takaa. Pelkästään uudistuksen maakuntakohtaisia ja kuntakohtaisia vaikutuksia tarkastelemalla sen huomaa jokainen julkista taloutta ymmärtävä asiantuntija.

Keski-Suomen kuntien palvelujen turvaamisen vuoksi olisi erittäin tärkeää, että sairaala Novan käyttöönoton synnyttämät kertaluonteiset muutuskustannukset vähintään huomioitaisiin poikkeavana eränä nyt esillä olevan asetusmuutokset kautta.

Kaija Maarit
Saarijärven kaupunki

Tuononen Maarit
Saarijärven kaupunki - KH § 121 22.5.2023